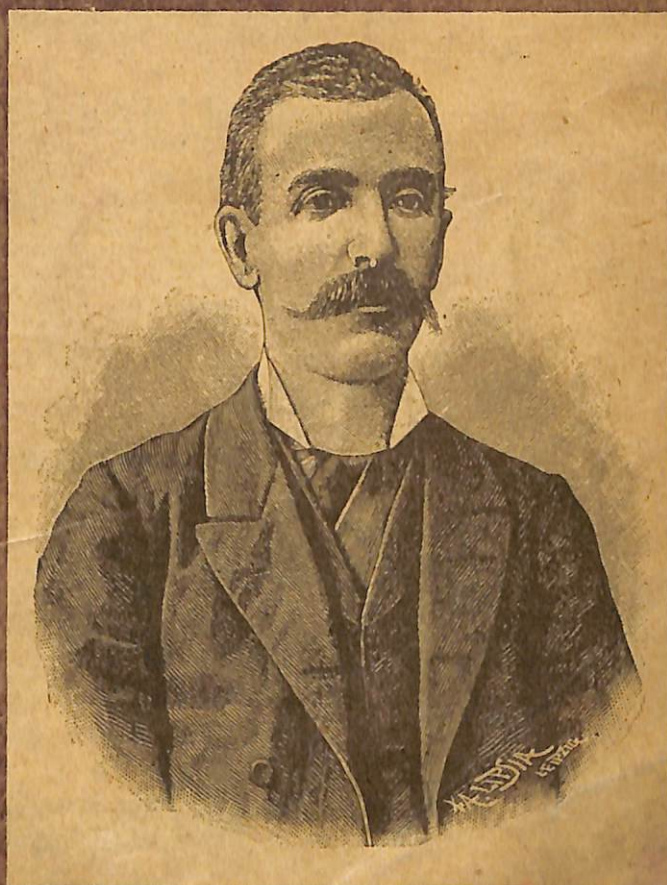

891.99

7-34

Հ. ՊԱՐՈՆՅԱՆ

891.99

7-34

ՊՐԱԿ ՅԵՐՐՈՐԴ

19 NOV 2011

891.99
7.34 48

ՀԱԿՈՐ ՊԱՐՈՆՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԶՈՋԵՐ
ՀՈՍՈՍԻ ՁԵՌԱՏԵՏՐԸ
ԾԻԾԱՂ

1001
3364

ՊՐԱԿ ՅԵՐՐՈՐԴ

ԽՍՀՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ, 1927

Կազմեց՝ Հ. ՀՈՎԱԿԻՄՅԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԶՈՋԵՐ.

«Ազգային ջոջերով» Հակոբ Պարոնյանը տալիս է մի շարք ազգային «հասարակական գործիչների» յերգիծական բնույթագիրը: Դրանք սրամիտ կենսագրականներ են, նվիրված՝ թվով 24 «ջոջերի»: Թեև Պարոնյանը չի գլանում իր «հերոսների» բացասական կողմերի հետ միասին շեշտել նաև դրական կողմերը, յեթե կան, բայց նրա յերգիծական գրչին նյութ են մատակարարում իր «ջոջերի» գլխավորապես պակասավոր կողմերը: Դրանք սովորական բնույթագրեր չեն, ի հարկե, վորովհետև տաղանդավոր յերգիծաբանը գունավորում է իր «ջոջերի» մտավոր բարոյական հատկությունները, նույն իսկ ֆիզիքականը: Յեվ հենց դրա մեջ է յերգիծանքի եյուլթյունը: Այդ գործիչները Պարոնյանի գրչի տակ դառնում են տիպեր: Դրանով պետք է բացատրել այն հանգամանքը, վոր Հնայած այդ «ջոջերից» շատերին մենք չենք ճանաչում, բայց նրանց յերգիծորեն գծված կենսագրականը կարդում ենք հաճությամբ և հետաքրքրությամբ: «Ջոջերի» անունն ու գործելու վայրը կորչում է մեր հայեցողության սահմանից և մեր առջև պատկերանում է «հասարակական գործիչի» այս կամ այն տիպը:

Այդ 24 «ջոջերից» հարմար ենք համարում ընտրել չորսին—Խորեն Գալֆայան (Նարբեյ), Տիգրան Յուսուֆյան, Իփեկչյան եֆենտի և Կարապետ բեյ Յերամյան, վորոնց «կենսագրականները» տալիս ենք կրճատված ձևով:

Հ. Հով.

Խորեն յեպիսկոպոս, աստվածաբան, կատակերգակ, ազգային յերեսփոխան*), բանաստեղծ, 1861-ին Գալֆայան, 1870-ին Նար-պեյ, 1879-ին Լուսինյան—մինչև նոր տնորենութիւն—ծնավ Կ. Պոլիս, 1841 թվականին: Ծնած գիշերը յերեք տեղ հրդեհ պատահեցավ...

Խորեն չուշացավ հայտնել, թե յուր ծնունդովն բանաստեղծ մ'ալ ավելացավ ազգին և վոչ թե փորձանք, ինչպես կը գուշակէին քանի մը հեռատես մարդեր. վասնզի յերբ մանկաբարձն անոր վտանքուն վրա դիտողութիւն կըներ, տասնևվեցոտայան վտանաւորներն միշտ այսպես կը վերջանան, պատասխանեց յերեսա բանաստեղծն, վոր ազգային քերթող (բանաստեղծ) պիտի հորջորջվեր որ մը մեր ազգային համբակ... սափրիչներէն:

Նախազգացմամբ գուշակեց կարծես, թե որ մը ձեռք պիտի քաշեր այս աշխարհիս վաղանցուկ հաճուքներէն, թե յուր կյանքն աստուծո ծառայութեան նվիրելով մեծ քաղցրութիւն պիտի զգար, ուստի որ մը աչերն վեր առնելով կնկան մը յերես չեր նայեր... բազմութեան մեջ: Փութանք ավելցնել, մեկէ մը տեսնվելու կասկած կամ յերկյուղ չունենցած ատենն ալ չեր նայեր կիներու... յեթե ծեր ըլլային: Հետեապես կուսակրոն ըլլալու համար ամեն տրամադրութիւն ուներ:

Հայրը տեսնելով, վոր տղան վարդապետ ըլլալու սիրով կը տոչորի, վորոշեց Վենետիկի վանքը զրկել զինք:

Յերբ Վենետիկ հասավ Խորեն ու վանահոր ներկայացավ, վանահայրն անոր շարժումներն դիտելով, հայտ-

*) Վաթսունական թվերին հայերին տրվեց Թյուրքիայում ազգային սահմանադրութիւն, վորով նրանք ունեցան ազգային ներկայացուցիչներ (յերեսփոխան) ժողով, դատական, կրօնական տնտեսական, ուսումնական մարմիններ, թաղական ժողովներ և այլն:

Հ. Հով.

նեց, թե անկարելի յեր զայն դպրոցի մեջ առնելը. վորովհետեւ,—ավելցուց,—վանքին տրամադրած որենքներուն հակառակ եր իդական սեռն աշակերտ ընդունելը: Մեծ դժվարութիւն կրեցին համոզելու համար վանահայրն, թե աղջիկ չեր իրեն ներկայացվողը:

Խորեն այն ատեն վորչափ սրամիտ, նույնչափ ալ խառնակիչ եր: Վանահոր ականջներն ալ խուլցած ըլլալով այն տրտունջներէն, զորս Խորենի դեմ կընէյին յուր դասընկերները, վորոշվեցավ, վոր ի պատիժ յուր անվայել վարքին վարդապետ ձեռնադրվի: Այս ըլլալու յեր խելոք չկեցող աշակերտներուն համար վանքին սահմանած պատիժը:

Այն ժամանակները մայրաքաղաքիս հարուստներն վտանք իրենց ձիերուն ապագա պատրաստելու նպատակով, անոնց համար հոյակապ ախոռներ կառուցանելն յետքը՝ իրենց գավակներուն համար ալ դպրոց մը շինելու գաղափարը հղացան. բայց վորովհետեւ Կ. Պոլսո մեջ դպրոցի հարմար տեղ մը գտնելն անկարելի յեր, վորոշեցին, վոր Բարիզի մեջ բանան այս դպրոցն, վորուն մեջ պիտի դաստիարակվէին իրենց գավակներն և թերևս իրենց ձիերն ալ, յեթե հոս գործ չունենային: Իրենց այս վորոշումին ծնունդ տվին Բարիզի մեջ դպրոց մը շինելով... ավագի վրա:

Խորեն յեպիսկոպոս ամենն շատ ոգուտ քաղեց այդ դպրոցէն. մեծ քայլեր առավ հոն դեպ ի Պառնասսա գագաթ. հոն կատարելագործեց մուսաներու արվեստը: Սա ինքն ե, վոր յուր վկայութեանը նայելով, յերկու ամիս աշխատելն յետքը հետեյալ գյուտն ըրավ.

Զյուր անվան կոչ

Գիտե՞ս,—վոհ, վոչ:

Թեպետե՛ պատմաբաններն վտանք համերոսի կընծայեն այս յերևելի գյուտն, վոր ժամանակագրութեան յե-

րելելի անցից-ին կարգը դրվելու մոռցված է դժբախտաբար, սակայն մենք պնդելով կը պնդենք, վոր այս գյուտին փառքը խորենի միայն կը պատկանի:

Քաջ գիտենք, վոր խորենի յեպիսկոպոս այս գյուտն ընելեն անմիջապես յետքը հեալով կը վազե յեղբորը և անոր կիմացնէ: Յեղբայրն նախ չուզեր հավատալ. ասանկ գյուտի մը գյուտն անհնար կթվի իրեն, բայց վերջապես կը համոզվի և յեղբորը փաթտըվելով—խորեն, կըսե, մեծ ծառայութիւնն ըրիր ազգին այդ գյուտովդ. ազգը պարտավոր է յերախտագետ մնալ քեզ համենայն ավուրս կենաց յուրոց:

1878-ին իբրև ազգային նվիրակ խորմյանի հետ Պերլինի Ավագածոցովը դրկվեցավ խորեն: Թեպետ և չգիտցվեցավ, թե ինչու չկրցին Ավագածոցովին ներկայանալ, սակայն շատերը պնդեցին այն ատեն, թե ազգը մեծ ոգուտ քաղեց անոնց ուղեորութենէն, թե ձայն հանելու չէ, այդ ոգուտին ինչ ըլլալը վերջէն պիտի հասկցվի: Ասոր համար է, վոր շատերն իրենց բերանը բացած՝ գործերուն վերջը դիտելու կը պատրաստվին: Յեթե այս ոգուտներուն յերևակայականն մեկդի նետելով իրականին դառնանք, սա ոգուտը կը գտնենք, վոր առաջ գալառներու մեջ յեթե տարին հարյուր հոգի կսպաննըվեյին, այսոր հազար կսպաննըվին, և այս ալ անշուշտ մեծ ոգուտ է անոնց, վորք բազմութենէ չեն արտրժիր:

Չափազանցութիւնն ըրած չենք ըլլար, յեթե ըսենք, թե խորենի յեպիսկոպոսն իբրև մատենագիր ավելի ծառայած է ազգին, քան իբրև կուսակրոն: Յուր աշխատասիրութիւններուն մեծ մասը 1879-ին Բերայի հրդեհին հրո ճարակ յեղան, ինչպես վոր կըլլան դժբախտաբար այն ամեն յերկասիրութիւններն, վորք տպված չեն... գրված չեն: Այդ գործերու մոխիր դառնալն մեծ կորուստ մ'է անշուշտ ազգին համար, բայց կրնանք մխիթարվիլ-

յուր հրատարակած գործերով, վորոնք քիչ բացառութեամբ արժանիք ունեյին... մոխիր դառնալու:

խորենի յեպիսկոպոս անուշ բնավորութիւնն մ'ունի: Ամենուն հետ այնպես կ'վարվի, ինչպես վոր խմբագիր մը կը վարվի այն մարդուն հետ, վոր տարվան մը բաժանորդ կը գրվի և բաժանորդագինն ալ կանխիկ կը վճարե: Վարքեն կրնանք գուշակել, թե յուր հարգած սկզբունքներն հետևյալներն ըլլալու յեն.

«Սիրե հայրդ ու մայրդ... յեթե հարուստ են.

«Սուտ մի՛ խոսիր... յեթե շահ չունիս.

«Թող մի՛ տար կիրքերդ գերի ըլլան անձիդ.

«Դրացիներդ (դրացիութիւններդ—Հ.) անձիդ պես սիրե»:

Մեռյալներուն գալով՝ անոնց հետ ա'լ ավելի քաղցրութեամբ կը վարվի: Այնպիսի արտառուշ դամբանականներ կարձակեր, այնպիսի պերճախոսութեամբ կը գովեր արքայութիւնն, վոր ներկա գտնվողները մեռնելու փափագ կզգային: Չմոռնանք սակայն ըսել, թե յերբեմն ալ մեռյալն արքայութենէն ավելի կը գովեր, վորով ննջեցյալն նախապատիվ կը սեպեր դագաղին մեջ մնալ, քան թե արքայութեան մեջ: Ազգային հիվանդանոցին մոմերուն պես կարգերու կը բաժնվեյին յուր դամբանականները. մեկ վոսկի տվող մեռյալն բարեսիրտ կըլլար. յերկու դրկողը բարեսիրտ և քիչ մ'ալ ազգասեր կը հուշակվեր. յերեք վոսկի նվիրողը ազնիւ սրտով և վսեմ զգացումներով կզարդարվեր. չորս համրողը հանրածանոթ ազգասեր կ'ծանուցվեր. հինգ տվողն կենդանութեանը ժամանակ այնքան գաղտնի վողորմութիւն տված կըլլար աղքատներուն, վոր մարդ տեսած չեր ըլլար, հայրենյաց բարերար կը հորջորջվեր, և ասանկներուն դագաղը ութը հոգի կը կրեր, վորովհետև չորս հոգի բավական չեյին կրել այնչափ գովեստներով ծանրաբեռնյալ ննջեցյալն: Դագաղն ալ յերբեմն զգացման տեր և ազգասեր կըլլար,

յեթե զայն շինող ատաղձագործը գերապատիվին մեծիսին մը զրկելը: Իսկ անոնք, վոր ժամանակ չունեյին փրկանք վճարել դամբանախոսին, դամբանական լսելու իրավունքե կը զրկվեյին, իրենց վերապահելով սակայն մեռնելու իրավունքը:

Խորեն յեպիսկոպոս յուր պաշտոնակիցներուն պես վարվելով՝ լուելայն սա սկզբունքը կը քարոզեր, թե չար յեղեք վորչափ կուղեք, բայց հարուստ յեղեք վորչափ կրնաք: Ժողովուրդը, վոր շատ անգամ ազգասեր, փողոս-մած, բարեսիրտ ածականներուն տրվելը կը լսեր այնպիսի մարդերու, վորոնք իրենց կենդանությանը ժամանակ ազգը մատնած են իրենց շահուն համար, կամ յեկեղեց-վույն գանձանակեն ստակ գողցած են, ինքն իրեն կրսեր՝ «խորանին վրա, բազմության մեջ այսչափ սուտ ինչպե՞ս կարելի յե ըսել առանց կարմրելու»:

Խորեն յեպիսկոպոս միջին հասակով, բարեձև կազմով գեղեցիկ մարդ մե: Յերբ փողոցն յեղնե, ընդհանրապես այն դեմքը կունենա, յերբ բազմության մեջ մեկն յուր սիրունիին զաղտնի նշան ընելեն յետքը ուրիշ մը զայն տեսնե և իրեն ըսե. «ըրածիդ հավնեցա՞ր»:

ՏԻԳՐԱՆ ՅՈՒՍՈՒՖՅԱՆ.

Պատմագիրները համաձայն չեն Տիգրան Յուսուֆյանի ծննդյան թվականին վրա: 1850 թվականին ծնունդ կը տան անոր այն պատմագիրներն, վոր ամուսնացնելու աղջիկ ունին. ուրիշներն, վոր անոր նախագահությանը տակ կորուսեր են իրենց դատը, 1820-ին կստեղծեն զայն: Իսկ մենք, վոր հաճույք մը չենք զգար կիններու մեջ տարիքի խնդիր հուզելով, կըսենք, թե այս յերեսփոխանը Միջագյուղ ծնած ե 1835-ին, 1854-ին և 1875-ին: 1835-ին՝ յեթե դեմքին նայիս, 1854-ին՝ յեթե պարա-

հանդեսի մը մեջ գտնվի. իսկ 1875-ին՝ յեթե հասակին նայիս:

Մանկության որերուն մեջ հանգարտ ու հեզաբարո ըլլալով՝ բնավ պատճառ չեր տար ստնտուին, վոր զինքը կամթոն: Գիշերներն այնպես խոր քուն կը քաշեր, ինչպես վոր կը քաշե, յերբ իրեն յերթաս և բանաս իրեն այնպիսի խոսակցություն մը, վոր բնավ վերաբերություն չունի դատի*) հետ: Ձմեռվան այն յերկար գիշերներուն մեջ անգամ մը միայն կարթննար և ան ալ վոչ թե լալու կամ կաթ ուտելու համար, այլ յուր թաթիկներով ստընտուին ծիծերը բռնելով քնանալու համար: Ամեն յերեխա, ինչպես հայտնի յե, ունի այս սովորությունը, սակայն կերևի, թե այս յերեխան բավական ատեն հետևած ե այս սովորության, վասնզի, կըսեն վոմանք, չորս տարեկան յեղած ատեն տան սպասուհիները Տիգրանեն կը զանգատին յեղեր:

Տղայական խաղերու բնավ չեր մասնակցեր. խելքն ու միտքը պարզաբացիության հանդեսին վրա յեր: Ամեն կիրակի իրեն հասակակից աղջիկներ ու մանչեր տուն հրավիրելով՝ աթոռներու վրա կը բազմեցուներ, ինքն ալ սեղանի մը վրա կեղնե... ճերմակ ձեռնոցներով և կարճ, բայց ազգու ատենաբանությամբ աղջիկներուն յերեսը կը նայեր... դաստիարակության ոգուտներն անոնց զգալ տալու համար:

Ամիրայության**) մեծ փափագ ուներ. յուր կարճ, բայց ազգու հասակով ամիրայության բարձրանալ կու-

*) Յուսուֆյանը դատավոր եր:

**) Ամիրա կոչվում էյին Թյուրքիայում այն հարուստ հայերը, վոր կառավարիչ փաշաների սեղանավոր (սառաֆ) ու ծախսարար էյին: Վայելելով բարձրաստիճան փաշաների և պաշտոնյաների հովանավորությունը՝ նրանք իրենց ձեռքն էյին վերցրել ազգի գործերը և վարում էյին իրենց ցանկության համաձայն: Հ. Հով.

զեր, վասնզի ամեն բարոյութիւն հոն կը փնտռեր. ուստի նախատինք կը համարեր տեսութիւն ընել այն ամեն մարդերու հետ, վոր ամիրայական արգանդէ մը ծնած չէին: Որ մը նպարավաճառի մը ղրկվեցավ, վոր քիչ մը պանիր առնէ, բայց ինքն յերբ տեսավ, վոր նպարավաճառն ամիրա չէր, առանց պանիր առնելու յետ դարձավ:

Յերբ յոթը տարեկան յեղավ, թաղին վարժարանը ղրկեցավ, վոր ուսում առնէ: Այն ատենները վարժարաններու մեջ ամեն բան կը գտնվեր, բացի ուսումն. վորով Տիգրանիկն ալ ուսումնէն դատ ուրիշ ինչ վոր գտավ, առավ թաղային վարժատունէն:

1850-ին Բարիզ գնաց և վաճառականութեան դպրոցը մտավ հոն: Մեծ հաջողականութիւն ցույց տվավ այն ուսման, զոր մենք վաճառականութիւն կանվանենք և վորուն վոմանք խաբեյութիւն անունը կուտան: Քիչ ատենի մեջ կատարյալ սորվեցավ մարդ խաբելու սկզբունքներն, զոր պիտի գործադրեր վաճառականութեան մեջ: Սակայն բախտը, վոր յեթե չժպտիր ապուշներու, յերբեմն անոնց պաշտպան կը հանդիսանա, ըսով Տիգրանին. «Պարո՛ն, յեթե զքեզ վաճառական ընեմ, մահկանացուներուն գլխուն փորձանք մ'ալ պիտի ավելցնեմ: Արդեն վաճառականները պատժել կուզեյի: Ուրախ եմ այսոր զքեզ գտնելուս վրա. գնա ուրեմն դատավոր անունով պատիժ յեղիր վաճառականներուն վրա»:

Բախտին պատգամը կատարվեցավ: Յուսուֆեան առևտրական ժողովներէն մեկուն նախ անգամ և հետո ամբողջութիւնն (նախագահ) յեղավ:

Շատերը, վոր մոտեն կճանաչեն Յուսուֆեան եֆենտին, կըսեն, թե արդարութեան ներկայացուցիչն է ան և թե արդարութեան պես կշիռ մը ունի ձեռքը. սակայն պնդողներ ալ կը գտնվին, թե այդ կշիռը ծախու առ-

նված է նպարավաճառէ մը, վոր պակաս կշեւուն համար ամեն ուր տուգանք կը վճարեր:

Տիգրան եֆենտին այնքան կը փափաղի ազգիս ծառայութիւն ընել, վոր հարյուր հոգիս գլուխ հանելիք գործը միայն կուզէ կատարել: Սուտ չեմ խոսիր: Գնա ուր մը իրեն ըսե՛.

— Եֆենտի՛, թաղիս մեջ կուզենք բարեգործական ընկերութիւն մը կազմել:

— Վսեմ գաղափար:

— Կը փափաղինք, վոր հրամանքնիդ ալ ատենապետ (նախագահ) ըլլաք:

— Սիրով կընդունիմ:

Այս պատասխանը առնելէդ յետքը դուրս յելիր սենյակէն և դռան քովը կեցիր:

Ահա ուրիշ մը կը մտնէ.

— Եֆենտի, վորոշեցինք վարժարաններու նպաստելու համար ընկերութիւն մը հաստատել:

— Շատ ազգոգուտ ձեռնարկութիւն:

— Արդյոք կընդունեյի՞ք...

— Ատենապետութիւնը... սիրով կըն...

— Կընդունեյի՞ք տասը բաժին...

— Ընկալազիրն (ստացական) ամսե մը ղրկէ:

Սենյակէն դուրս յելած ատենը ասոր ձեռքէն քաշե և քովդ կայնեցո՛ւր:

Յերրորդ մը կը մտնէ:

— Բարե՛, եֆենտի:

— Աստծու բարին:

— Մսավաճառի խանութ մը բանալ կուզենք ընկերութեամբ:

— Ազգային դատարարակութիւնը զարգացնելու ամեն կարճ ճամբան...

— Ի՞նչ կըսեք:

— Շատ աղեկ խորհեր եք. առողջ մարմին, առողջ միտք,—կըսե առածը: հետևապես մարդս վորչափ միս ուտե, այնչափ առողջ միտք կունենա. ուստի վորչափ շատնա մսավաճառությունն, այնչափ կը շատնա բանաստեղծությունը, գրականությունը և այլն:

— Շնորհակալ ենք. ի՞նչ պետք է այս գործը գլուխ հանելու համար:

— Ատենապետ մը, և ատենապետն ալ յես կըլլամ:

Դուռն քովն ես կարծեմ. ասոր ալ ոճիքեն քաշե և չորրորդին սպասե, վոր ահա կուգա.

— Բարև, եֆենտի:

— Աստու բարին:

— Քանի մը յերիտասարդներ մեկտեղ յեկած ընկերություն մը հաստատած են. ասոնք վոչ իրենց ըրածը գիտեն և վոչ ալ ընելիքը. այսպիսի ընկերություններն ազգին չարիք հասցնելեն զատ ուրիշ բանի մը չեն ծառայիր. ուստի մենք վորոշեցինք ընկերություն մը կազմել... այդ ընկերությունը կործանելու համար:

— Բուն հայությունն ալ աս է:

— Մեզի կողմէ՞ք այս պարագային մեջ:

— Ինչո՞ւ չե. քանի վոր կըսեք, թե ազգին վնասակար է, պետք է վոր կործանվի: Յես անոր ատենապետը կանչել կուտամ և կը խոսիմ:

— Ատենապետը կանչել կուտա՞ք...

— Այո՛ պիտի վախնամ իրմե:

— Բայց այդ ընկերության ատենապետը... գուք եք:

— Յե՞ս եմ... ի՞նչ փույթ թե յես եմ, քանի վոր նպատակին չի ծառայեր, կըսեք, պետք է կործանել:

— Շնորհակալ եմ:

— Մեր պարտքն է կործանել բոլոր վնասակար ընկերությունները, ով վոր ալ ըլլան անոնց ատենապետները:

Կը կարծեք, թե կը կործանե՞ք. քա՛վ լիցի.—կը կարծեք, թե կը շինե՞ք, յերիցս քա՛վ լիցի. այնչափ ընկերություններու անդամ ե, վոր ժամանակ չունի վոչ կործանելու, վոչ ալ շինելու:

1870-ին յերեսփոխան ընտրվելով՝ հրավիրվեցավ յերեսփոխանական ժողովո մեջ աթոռի վրա բազմելու: Այս ժողովո մեջ բավականեն ավելի գործեց, վորովհետեւ հոն գործելը լեզվով եր և վոչ թե ձեռքով: Յուր ատենաբանություններն յերբեմն տարապայման կերկրնային և ունկնդիր ժողովրդյան գլխուն ցավ կը պատճառեին. թեպետե շատերը կը հարգեն Յուսուֆյան եֆենտիին ատենախոսություններն իբրեւ... քրտնեցուցիչ դեղ. և այս է պատճառ, վոր հարբուխ յեղողները փոխանակ թեյ խմելով կամ վոտքերը տաք ջուրի մեջ դնելով քրտնել աշխատելու, Յուսուֆյան եֆենտիի յերկարածիդ ատենախոսությունները մտիկ կընեյին և քրտնելով բժշկություն կը գտնեյին:

Վոչ միայն յերեսփոխանական ժողովո մեջ, այլ վարժարաններու և թատրոններու մեջ ալ ըրած է ատենաբանություններ, վորոնց թիվն այսոր վեց հազար ութը հարյուր ինսուտը վեցի կը հասնի:

Ամեն պարգևաբաշխության հանդեսներն ինք կբանա. յեթե յերկու կամ յերեք հանդես մեկ ուրվան հանդիպին յերկուքին ալ կամ յերեքին ալ կը հասնի: Յուր համոզողական խոսքերուն շնորհիվն է, վոր այս ուր Միջագյուղի թարգմանչաց վարժարանը գոցվելու վիճակի մեջ ինկած է:

Իբրեւ մատենագիր շատ ծառայած է ազգին չհրատարակելով յուր յերկասիրություններն... յեթե Բերայի հրդեհին մեջ հրո ճարակ յեղած չեն:

Յուր սկզբունքներն են.

«Շատ խոսե, քիչ մտիկ ըրե.

«Յեթե քու չուգած մեկուն հետ տեսնվիլ չես ուզեր,

բացե ի բաց մի մերժեր զինքն, այլ այնպիսի ժամադրության տեղ մը ընտրե, ուր չկարենա գալ:

«Ոստանալը կատարել ե»:

Յուսուֆյան եֆենտին կարճ հասակով, բարձր գաղափարով վայելուչ յերիտասարդ մե: Ձմեռը այնչափ մեծ թիկնոց կը հագնի, վոր մեջը կը կորսվի. այնպես վոր զինքը տեսնողը չըսեր թե՝ «վորքան մեծ թիկնոց հագել ե», այլ կըսե. «Յեղբայր, կարծես թե սա թիկնոցին մեջ բան մը կա»: Յուր սովորական դեմքը կը հիշեցունե մեզ այն մարդուն դեմքը, վոր յերեսուն քայլ հեռավորությամբ թռչունի մը ուշադրությամբ նշան կառնե և յերբ հրացանը կը պարպե, կը տեսնե, վոր թռչունը տեղեն անգամ յերերած չե:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԻՓԵՔՃՅԱՆ

Այն որն, ուր առաջադրեցի այս դաստիարակին կյանքը գրելու, ինքզինքիս հարցուցի:

— Իրա՞վ ե, թե անպետ բան մը կամ եակ մը չե ստեղծված աշխարհիս վրա:

Յեթե իրավ ե, պատասխանեցի յես ինձի, աս մարդն ի՞նչ միտք ունի աշխարհիս վրա:

Քանի մը վայրկյան ճակատս շփելեն յետքը համոզվեցա, վոր արդարե անպետ բան մը կամ եակ չե ստեղծված աշխարհիս վրա. յուրաքանչյուրն յուր գոյության պատճառն ունի: Որինակի համար Խասգյուղի (Պոլսո թաղերից մեկն ե) շոգենավերն ստեղծված են մահկանացուներս համբերության վարժեցնելու համար: Թղթադրամն ու պղինձն հանված ե հասկցունելու համար մեզի, թե ինչ վոր սկիզբ ունի, վերջ ալ ունի: Լուսինն ստեղծված ե, վոր Բերայի (Պոլսո թաղ) կազերն յերբ մարեն, փողոցները լուսավորե, վորպեսզի գողերը մութին մեջ սխալ տուն չմտնեն: Դասատուներ ստեղծված ե բժիշկներու սորվեցունելու

համար, թե մարդս քանի ժամ կընա անոթության դիմանալ:

Այս ամենն աղեկ, կըսեք, բայց Իփեքճյանն ինչո՞ւ համար ստեղծված ե: Անշուշտ շրջանակի մը մեջ անցունելով պատեն կախելու համար չե: Ինչո՞ւ ուրեմն յեկած ե աշխարհ: Մի՞ բարկանաք, բարեկամ, աշխարհ ըսածդ վարժարան չե, վոր մեր գործին յես գաւ ըսենք ու ճամբենք: Համբերեցեք, հարկավ նպատակի համար յեկած պիտի ըլլա: Ի՞նչ ե նպատակը: Քանի մը վայրկյան ճակատ շփելը բավական ե զմեզ համոզելու համար, վոր Իփեքճյան աշխարհ գալով ուզած ե հասկցունել զմեզ, վոր դաստիարակության մասին մենք շատ յես մնացած ենք: Յեթե այդպես չըլլար, թող չեյինք տար անշուշտ, վոր դաստիարակ մը աշխարհիս չորս կողմը պտտիլ ստիպվի ապրելու համար: Չափազանցություն չե ըսածս, մտիկ ըրեք:

Առանց ուրիշի խորհուրդ հարցնելու այս մարդն 1843-ին յելավ աշխարհ յեկավ: Բարի յեկավ, հազար բարի: Սակայն մարդս քաղաք մը, գեղ մը յերթալ ուզած ժամանակն անգամ նախ ծանոթություն կը հավաքե և վերջը կերթա, ուր մնաց աշխարհն, վորու վրայոք հազիվ չորս հոգի կը գտնվի նպատակով տեղեկություն տվող: Իփեքճյան յեթե այն ժամանակի դաստիարակներեն խորհուրդ հարցներ, շատ հավանական եր, վոր աշխարհ գալու նպատակեն հրաժարեր:

Այս չըրավ և չընելեն յետքը հանձնարարական թուղթ մ'ալ չառավ: Վա՛յ ան պարկեշտ ուսումնականներուն, գործունյաներուն և աշխատասերներուն, վոր հանձնարարող մը չունին, սողալով պիտի սողան գետնի վրա... յերանի այն տգետներուն, վոր հանձնարարողներ ունին, կամ յերեւելի շենքերու վարչության անորեններ կըլլան, կամ առատ թողալներ կընդունին ու խելացիները ծաղրելով պատվական կյանք կանցունեն:

1852-ի տոնները Միմֆերոպոլ գնաց և հոն վարժա-
րան մտնելով փոխանակ ուսանելու՝ ուսուցանելու արհես-
տը սորվիլ կուզեր: Համոզեցին զինքն, վոր առանց ուսա-
նելու ուսուցանել անկարելի յեր և ասոր վրա սկսավ
յուր դասերը պատրաստել և ընկերները գերազանցել:

1859-ին վարժարանեն յեկավ և Թեոդոսիա գնալով
ուզեց դասատուությամբ ապրիլ: Դասատուությամբ ապրիլ...
հրաջքի դարերն անցած են... դասատուությամբ մեռնիլ,
այս ե իրականությունը: Քաղաքագետներն մեծ գործ մը
ըրած կըլլան, յեթե կախովելու անձերն Թյուրքիա ղրկեն
դասատուություն ընելու:

1867-ին Կ. Պոլիս յեկավ: Դասատուի մը աշխարհ
գալն հանցանք մ'ե արդեն, իսկ Պոլիս գալն ինչպես
ըսինք, անանկ ծանր հանցանք մ'ե: Վոր բնավ ներելի չե:
Իփեքճյան այս մահացու մեղքն ալ գործեց և Յենի Գա-
փուի (Պոլսո թաղ) վարժարանը մտավ տեսչության պաշ-
տոնով: Այս անձն պզտիկին վրա պզտիկ գաղափար ունի
կամ, լավ ևս բնավ գաղափար չունի. կը փափագի, վոր
ամեն բան մեծ, փառավոր և կատարյալ ըլլա: Յեթե կոշ-
կակար մը յեղած ըլլար, նավակի մեծությամբ կոշիկներ
պիտի կարեր, թեպետ և պոլսեցիներուն մեծ ծառայու-
թյուն մը պիտի ըներ, վասնզի յերբեմն փողոցներե անց-
նելու համար նավակի պետքը զգալի կըլլա: Ամիսը տաս-
նուհինգ վոսկի յեկամուտ ունեցող վարժարանի մը տնո-
րեն կարգե Իփեքճյան եֆենտին և աղաչե իրեն, վոր՝
ծրագիր մը պատրաստե: Հետևյալ ուրը ծրագիր մը կը
հանե ծոցեն և կսկսի կարգալ:

ա. Նկատելով վոր դպրոցի շէնքն ավելի ախոռի ձևով
շինված ե քան թե դաստիարակության շէնքի մը ձևով,
կը խնդրեմ, վոր նախ այս դպրոցը փլցունեք և նորեն
շինեք այն ձևով, վորուն ուրինակը Գերմանիայեն բերել
տված եմ: Այս շէնքին մեջ անկարելի յե տղա (յերեխա)
դաստիարակելը.

բ. Ճեմիշները (արտաքնոց) վերցունելու յե դպրոցին
քովեն և քաղաքեն դուրս տեղ մը դնելու յե.

գ. Նկատելով վոր կլիման վնասակար ե, կը խնդրեմ,
վոր հոգաբարձությունդ արժանը տնորինե քաղաքիս
կլիման փոխելու համար...

Այս տեսակ ծրագիրներով կը փափագի Գերմանիայի
վարժարաններու հավասար ընել այն վարժարանն, վոր
յուր տնորինությանը տակ առած ե: Հայտնի յե, թե այս-
պիսի ծրագիրներն վորչափ ընդունելություն կը գտնեն
անանկ ժողովրդե մը, վոր տնորենի տված ամսականը
ծովը նետված ստակ (փող) կը համարե:

Իփեքճյան չուզեր ծրագրին մեջ քյուլմ վերջավորած խել
մը ուսումներ և գիտություններ շարելեն յետքը գանոնք
աշակերտներուն չսորվեցունել և, հետևապես, անոնց
ծնողքը խաբած ըլլալ: Նույն իսկ պարզեւարաշխության
որերն ալ, վորք ծնողքներ խաբելու հատուկ որեր են,
բնավ սուտ չխոսիր. հայտնապես կըսե, թե Թորոսը տկար
ե, Կիրակոսը ծուլլ ե. մինչդեռ ժողովրդյան հաճելի
ըլլալու համար պետք եր ըսել, վոր փառք աստծու, վար-
ժարանիս բոլոր աշակերտները հառաջագետ են և կը հու-
սամ, վոր գալ տարի փիլիսոփաներու հորդ առատություն
մը պիտի տեսնենք: Վարժարանի տնորենի մը համար քիչ
մը ստախոսություն և քիչ մ'ալ շողոքորթություն անհրա-
ժեշտ պետք ե. և այն տնորենն, վոր այս յերկու առա-
քինություններե զուրկ ե, անպատճառ ուր մը հեռանալ
պիտի ստիպվի այդ ասպարեղեն:

Ասկից զատ Իփեքճյան հոգաբարձու եֆենտիններու
հետ վարվելու յեղանակն ալ չգիտեր: Հոգաբարձու մը
կուզեր, վոր տնորենն յուր առջև բարե մը բռնե, սիկա-
րայիմ կրակ բերե. յեթե փողոցի մեջ հանդիպի հոգա-
բարձուի մը, վոր միւս ի ձեռին կերթա, միւս ինքն առնե-

լու և տանելու յե: Այսպես չվարկեցա՞վ... ալ ականջները հոգաբարձուներուն բերանին մոտեցունելու յե:

— Ի՞նչ ըսել ե, եֆենտիմ, ան տիրացունին խո՞սքը պիտի ըլլա:

— Իրավունք ունիք, առջի որը դպրոց մտա, տեղեն չերերաց, կարծես ա՛ն մեզի ամսական կուտա:

— Շատ ճշմարիտը խոսեցաք, ազգին ստակովը կապըին... և հոգաբարձուներուն հրամայել կուգեն:

— Վռնտելու յե այդ մարդը, վռնտելու յե:

— Այո՛, այո՛... ծո տնտես, գնա պատվելիին (ուսուցչին) ըսե, վոր մեյ մ՛ալ դպրոց վտաք չկոխե:

Հարկ չմնար ալ յերկար բարակ բացատրելու, թե Իփեքճյան ինչու յերկար չկըցավ մնալ Պոլսո թաղային վարժարաններուն մեջ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԵՅ ՅԵՐԱՄՅԱՆ

Կարապետ պեյ Յերամյան ծնած ե 1830-ին: Կազմով բարեձև ե, սև աչերով և սև ընքվիներով մարդ մ՛ե:

Մզկիթ մը շինել տված ե:

ՀՈՍՈՍԻ ԶԵՌՆԱՏԵՏՐԸ

«Վորոշեցի ձեռատետր մ՛ունենալ, անոր մեջ նշանա-կել որվան դեպքեր և յերբեմն այս դեպքերու առթիվ մահկանացուներու թերություններու վրա ծիծաղիլ».— ասում ե Պարոնյանն իր այս գրվածքի առաջաբանում: Այնպես վոր դա մի տեսակ որագիր-հիշատակարանի ձևով ֆելիետոնների ժողովածու յե, վոր սկսում ե 1880 թվի հունիս մեկից և հասնում նույն թվի նոյեմբերի 30-ը:

«Զեռատետրի մեջ» Պարոնյանը շոշափում ե զանա-զան և բազմատեսակ հարցեր—քաղաքական, հասարակա-կան, կենցաղային, գրական, թատրոնական և այլն: Յեվ ամեն որ ել նա կարողանում ե բավական հարուստ նյութ գտնել իր յերգիծական գրչի համար:

«Հոսոսի ձեռատետրից» տալիս ենք մի շարք նյու-թեր՝ կյանքի այս կամ այն կողմի վերաբերյալ:

Հ. Հով.

ՀՈՍՈՍԻ ԶԵՌԱՏԵՏՐԸ

1. ԹՅՈՒՐԳԻԱՆ ՅԵՎ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Դեսպանախորհուրդն*) յուր վորոշումն տվավ Հունաստանի խնդրույն մասին: Վոչ միայն վորոշում տվավ, այլ Յանյան ալ տվավ Հունաստանի: Հիմա Հունաստանի կմնա առնել Յանյան, վոր իրեն տրված է:

Յեթե թյուրք կառավարությունն հակառակի այս վորոշման՝ վեց տերությունները պիտի ոգնե՞ն Հունաստանի: Այո... ուրիշ դեսպանախորհուրդով մը:

Սուրբիո կուսակալ Միտհատ փաշա հիշյալ նահանգին համար բարենորոգմանց ծրագիրը ղրկած է կայս. կառավարության:

Ամեն կողմն ծրագիր... Աբեղին փաշան վոր կողմ վոր դառնա, յուր դեմը ծրագիր մը կելնե:

— Ա՛ռ սա ծրագիրն, աղեկ է:

— Ա՛ռ սա ծրագիրն, շատ լավ է:

— Տուր սա Յանյան, վոր քեզի շատ աղեկություններ պիտի բերե:

— Տո՛ւր սա Տուլչինեոն, վոր խալըսիս (աղատվես):

*) 1878 թ. Բերլինի դեսպանախորհրդում վեց «մեծ» պետություններն իրենց վրա առան թյուրքիայում բարենորոգումներ մտցնելու և վերջինիս ու բալկանյան պետությունների միջև յեղած առկախ խնդիրները հարթելու պարտականությունը: Ավելի ճիշտ ասած՝ ոգտվելով թյուրքիայի դժվար կացությունից սկսեցին միջամտել նրա ներքին գործերին՝ իրենց շահերն առաջ տանելու նպատակով: Այդ վեց պետությունների Պոլսո դեսպանների խորհրդի մասին է խոսում Պարոնյանը: Հ. Հով.

Մեզի ամեն կողմն խրատ, հորդոր և ծանուցագիր կղրկեն, մինչդեռ մենք դրամի միայն պետք ունինք:

Առատ-առատ նոքաներ, բայց մոզզիքայիմ ձայնը չլսվեցավ դեռ... Դեսպաններն ամեն ուր նոքաներ կխմբագրեն և Բ. Դուան (Բարձրագույն Դուռ—սուլթանի պալատ) կղրկեն: Բ. պատուհանեն ալ այդ նոքաներուն նոքաներով կպատասխանվի:

Բ. Դուան այսոր դեսպաններուն նոքա մ'ալ ղրկեց, վորով կծանուցանե, թե անհնարին է իրեն Տուլչինեոն Քարաղաղի հանձնել:

Վեց պետությունները կստիպեն զմեզ, վոր բոլոր սահմանակից տերություններուն կամ իշխանություններուն մեյ մեկ կտոր յերկիր տանք: «Տվեք այս յերկիրներն, վոր կըսեն, թյուրքիո ամբողջությունը պահպանենք... ձեզի համար մեծ բարիք է, վոր այդ յերկիրները ձեռքե հանեք... Բերլինի դաշնադրության առջև մոմ վառելու յեք, վոր ձեր իրավունքներն հզորապես պաշտպանեց:

Կեցցեն պաշտպանք թյուրքիո...

Մեր բարեխնամ կառավարությունն ամեն ուր կաղաչե վեց տերություններեն, վոր Բերլինի դեսպանախորհրդո մեջ վորոշված հելլենական սահմանագիծը քիչ մը բարեփոխեն:

— Կաղաչեմ, պարոն Կոչեն (Անգլիայի ներկայացուցիչը), կըսե վեհափառ սուլթանը, սա սահմանագիծը քիչ մը փոխեցեք:

— Անկարելի յե, վեհափառ տեր:

— Սահմանագիծ մը փոխելը այսչափ դժվա՞ր գործ է: Ես ուր յերկու նախարար կփոխեմ:

— Դուք կարող եք, վեհափառ տեր:

— Փոխե, փոխե սա սահմանագիծն. յես ալ կերակուրեն յետքը նախարարությունը կփոխեմ:

— Ձե՛մ կարող, վեհափառ տեր:

— Քանի մը պատվանշան կուտամ քեզի:

— Կարելի չէ: Վեհափառ տեր, դուք գետեք, վոր թագունվույն (անգլիական) կառավարությունն՝ վորքան կսիրե ձեր յերկիրը և վորքան կաշխատի անոր բարվույն համար: Ուստի շնորհ ըրեք անոր խորհուրդները մտիկ ընելու: Վեհափառ տեր, Յանյան տվեք Հունաստանի, Տուլչինեոն Քարադաղի թողեք, թող տվեք Նովի-Բազարն Ավստրիան գրավե: Այն ատեն գանձը մեր տեսչության տակը կառնենք, բայց ձայն հանելու չե, յերբ Արևելյան Ռումելին Բուլղարիո հետ միանա: Յերբ վոր գործերն աշսպես կարգադրվին, ներքին գործոց նախարարությունը մենք կվարենք, արտաքին գործոց նախարարությունն ալ Ռումելիո կհանձնենք և կտեսնեք, թե յերկիրն վորչափ կբարենորոգվի: Ձեր վեհափառության սիրտն ալ հանգիստ կլինի և փորձանքներե խալսելու համար Դարդանելը մեզի կուտաք, Սև Ծովու նեղուցն ալ վարպետությամբ մը Ռումելիո գլուխը կիսթաք, և հանդարտ սրտով, մաքուր խղճով ձեր վեհափառությունը ժամանակ կանցունե իր կախարդներովը: Այդ յերկու նեղուցներն ձեր գլխուն փորձանք են, ջանացեք ուրեմն այդ փորձանքներն հեռացնելու... Ինչո՞ւ կվախնաք, վեհափառ տեր, տերություններն վոչ ապաքեն ձեր ամբողջությունն ապահոված են Բերլինի դաշնագրով:

Ասոնք են գրեթե տերություններուն առաջարկություններն, զորս յեթե չընդունինք, կըսեն, մեր վրա մեծ պատասխանատվություն պիտի հրավիրենք յեղեր, իսկ յեթե ընդունինք, Ոսմանյան կառավարության համար նոր դարազուլ մը պիտի բացվի յեղեր:

Գեղեցիկ առաջարկություններ, գեղեցկագույն խրատներ. մարմինը քառասուն կտորի բաժանել և անոր յերեսուն և ութը կտորը առնելով Ոսմանյան կառավարությունն ^{2/3}-ի վերածել և անոր ըսել.

— Ալ անհոգ յեղիր, քու ամբողջությունդ յերաշխավորված ե, Յեվրոպայն մի՛ գատվիր, վոր փրկություն գտնես:

Ո՛վ ամբողջություն:

Ո՛վ փրկություն:

2. ՍՈՒՂԹԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Անատոլիայի սովելոց համար մեծ վիճակահանություն մը պիտի լինի... գալ տարի:

Հիշյալ վիճակահանության գործադիր ժողովն շրջաբերական պիտի ղրկե գավառները՝ հորդորելու համար սովյալները, վոր համբերեն և անոթութենե չմեռնին, մինչև վոր իրենց հաց ղրկվի...

Փառք տալու յենք, վոր թյուրք բարեխնամ կառավարությունը շատ տարիներե հետե նախատեսած լինելով աշս սովն, ազդու միջոցներ ձեռք առած եր յուր հավատարիմ հպատակներն անոթության վարժեցնելու:

Այսոր տասը գողություն տեղի ունեցավ և մեկ ձերբակալություն տեղի չունեցավ. մինչդեռ ուրիշ որեր քառասուն ձերբակալություն կլինի և մեկ գողություն չլինիր:

Ընդհանրապես անոնք միայն կպատժվին, վոր գողություն չեն ըներ, վասնզի մայրաքաղաքիս մեջ մեծամասնությունը գողերու քովն ե, և սահմանադրական կառավարություններն, ինչպես հայտնի յե, մեծամասնությամբ կորոշեն ամեն բան:

Ապարտայի որենագիրն այն գողերը կպատժեր, վորք վարպետությամբ չեյին կատարեր իրենց արհեստը: Այժմ

նույն որենքը մայրաքաղաքի մեջ գործադրվելու վրա յե...
Յերանի անոնց, վոր բան չունին գողանալ տալու:

Ձեմ հիշեր, Հայաստանի վոր կողմը գայմագամ մը
յուր պաշտոնատեղին զնացած ժամանակը ավագակներե
կողոպտվեր ե:

Ավագակներն իրենց պաշտոնակիցը մերկացնելով
ըսած են անոր.

— Մեզի դեմ միշտ գանգատներ կգրվին Պոլիս, իսկ
քեզի համար շնորհակալության նամակներ, մինչդեռ դու
և մենք միևնույն արհեստը կգործենք տարբեր յեղանակ-
ներով:

Գայմագամը խոսք տալով վոր անոնց ալ գայմագա-
մորքում մը տրվելուն համար պիտի աշխատի, ոճիքը
կազատե:

Թյուրք լրագրներն պարծանոք կհրատարակեն, թե
բայրամի առթիվ պաշտոնյաներուն ամսական պիտի տրվի:

Մարդս ինքն իրեն հարցունելու կստիպվի, թե՛ յեթե
ասոնք բայրամ չունենային՝ պաշտոնյաները բնավ ամսա-
կան չպիտի՞ առնեյին:

Յավալին այն ե, վոր տարին մեկ յերկու բայրամ
ունին. մյուս ամիսներն ի՞նչ կուտեն պաշտոնյաները:

— Կաշառք...

3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՆԴԻՐ.

Դեսպաններն այսոր նոր ժողովք ըրին հայկական
խնդրույն համար: Անգղիո և Ֆրանսիայի դեսպանները
մեյ մեկ ծրագիր պիտի պատրաստեն: Ժողովրդյան մեջ

վոմանք կաշնդեն, թե Անգղիո դեսպանին ծրագիրը պիտի
ընդունվի. յես կաշնդեմ, թե վոչ մին պիտի ընդունվի:

Հայկական խնդրույն վրայոք առնված հաջող լուրե-
րուն վրա մայրաքաղաքիս բոլոր ազգայինները կպատ-
րաստվին Հայաստանի կուսակալ ըլլալու:

Ամբակում աղան, վորուն ճակատեն վաթսուն չորս
ձմեռներ անցած են, քանի մը որե ի վեր զինվորական
վարժություններու կպարապի այնպիսի փափագով և յե-
ռանդով, վոր վոչ սենյակ մտնողները կտեսնե, վոչ ալ
անոնց խոսքերուն կպատասխանե:

Կինը կարծելով թե ամուսինն խելագարված ե, բժիշկը
կանչել կուտա:

Յերկու ժամեն յետքը կուգա բժիշկն, վոր ըստ բժշ-
կական սովորության կհարցունե. «ո՞վ ե հիվանդը»:

Գիտեք արդեն, վոր Հիպոկրատի սաներն (բժիշկ-
ները) այն ատեն կճանաչեն հիվանդները, յերբ ասոնք
մատով ցուցվեն իրենց: Յերկու քաջառողջ մարդերու քով
հիվանդ մը դիր և հարցուր բժշկին.

— Ո՞վ ե հիվանդը, տեր բժիշկ:

— Հայտնի յե, վոր այս ե,—պիտի պատասխանե
քեզ՝ ցույց տալով այն մարդուն, վոր յերկաթի պես քա-
ջառողջ ե:

Հիվանդություններն ալ այն ատեն կճանաչեն, յերբ
հիվանդը մեռնի: Ձկա մեռյալ մը, վորուն ինչ հիվանդու-
թենս մեռած ըլլալն չհասկցվի. ինչպես վոր չկա հիվանդ
մը, վորուն ինչ հիվանդութենս բռնված ըլլալը հասկցվի...

Մեր խնդիրեն քիչ մը հեռացանք, մոտենանք անոր:
Բժիշկը կառաջնորդվի Ամբակում աղային սենյակը:

— Բարե, Ամբակում աղա,—կըսե բժիշկը:

— Մեկ, յերկու, յերեք,—կպատասխանե Ամբակում

աղան, վոր ավելի կոթ մը բռնած՝ վարժութիւն կընէ:

— Ինչպե՞ս եք, Ամբակում աղա:

— Մի ձախ, մի աջ...

— Ձեզի խոսք մը ունեյի ըս...

— Հապ ոն հառաջ, — կըռչէ Ամբակում աղան և այն-
պիսի արագութեամբ մը կանցնի բժշկին քովն, վոր վեր-
ջինս գետին կիյնա:

Բժիշկը վար կերթա և Ամբակում աղային տիկնոջը
կըսէ.

— Ամուսնուդ ուղեղը փաստած է:

— Խելագարված է:

— Գրեթէ:

— Ի՞նչ կըսեք, հիմա խելքս կըթուցունեմ...

— Ճա՞րը... կապելու և Փրկիչ (հիվանդանոց-գժա-
նոց) տանելու յե:

— Ըլլալու բան չե... գոնե ազգային յերեսփոխանա-
կան ժողովը տանենք...

— Յերեսփոխանական ժողովը հիմարանո՞ց է:

— Ի՞նչ գիտնամ, յերեկ քրոջս տղան կըսեր, վոր
ազգային յերեսփոխանական ժողովո մեջ խենդ ու խելառ
խոսքեր կընեն: Բայց տեր բժիշկ, իմ ամուսինս խելա-
գարելու պատճառ մը չունի:

— Բանի մը վրա շատ մտածե՞ց:

— Բնավ յերբեք:

— Մեծ վիշտ մը կըրե՞ց:

— Վո՛չ:

— Խմբագրութիւն կընե՞:

— Ամենեին:

— Չափազանց ուրախութիւն մը զգա՞ց մոտերս:

— Գրեթէ քանի մը ատենե ի վեր միշտ ուրախ եր.
ամեն որ կըսեր. «Հայաստանի կուսակալ պիտի ըլլամ»:

— Խեղճ մարդ:

— Խղճալի՜ ամուսինս:

Բժիշկը դեղագիր մը կգրէ, այցելութեան վարձը կըն-
դունի և կմեկնի:

Ամբակում աղան վար կուգա և կհրամայէ, վոր սե-
ղանը պատրաստվի:

Ամբակում աղային ուղեղը փաստած չէ. անոր հի-
վանդութիւնն է կուսակալութեան համար չափազանց սեր:

Կարծեմ ավելորդ կլինի ըսել, թե՛ յեթէ Հայաստանի
ինքնորինութիւն տրվի, յուրաքանչյուր գյուղին ութը
հարյուր կուսակալ պիտի իյնա. ամենքս ալ կառավարող
պիտի լինինք և կառավարելու համար Յեմլոսայեն ժողո-
վուրդներ բերել պիտի ստիպվինք:

— Ժը մանժ, տյու մանժ, իլ մանժ, նու մանժոն,
վու մանժե, իլ մանժ*)...

— Այդ ի՞նչ է, Կարապետ աղա, քառասունեն յետքը
նոր բանե՞ր կհանես:

— Ի՞նչ ընեմ, Հակոբ աղա, Հայաստանի մեջ բարե-
նորոգումներ պիտի ըլլան յեղեր, թերեւ մենք ալ պաշ-
տոն մը ձեռք կանցունենք...

— Ի՞նչ կսերտես:

— Ուտեմ բային ֆրանսերենը կը կարդամ...

— Ֆրանսերենի յե՞րբ սկսար:

— Ժամ մը առաջ:

— Մեկեն ի մեկ այդ բայն ի՞նչպես յեկար հասար:

— Առաջին դասս է այս, Հակոբ աղա, ի՞նչ ընեմ,
Թյուրքիո մեջ պաշտոն վարողներն ամենեն առաջ այս
բայը կսորվին:

*) Ֆրանսերեն է, նշանակում ե՛լ յես ուտում եմ, դու ուտում
ես, նա ուտում է, մենք ուտում ենք, դուք ուտում եք, նրանք
ուտում են:

Անգղիական լրագիրները կժանուցեն, վոր Տուլչինոյի հանձնումեն յետքը յեթե Անգղիա առանձին մնա, ավելի առաջ չպիտի յերթա:

— Յե՞տ պիտի յերթա:

— Աս ալ չենք հուսար:

Անգղիական լրագիրներուն այս գուշակութուններն տխուր ազդեցութիւն մը ունեցան անոնց վրա, վորք իրենց հույսը միայն Անգղիո վրա դրած եյին: Յե՛վ արդարեւ, Անգղիո ազատական կուսակցութիւնը շատ նպաստավոր կերպով խոսեցավ հայկական խնդրոյն համար. նույնիսկ թագուհին յուր խոսած ճառին մեջ հայոց խընդիրն ալ հիշած եր: Սակայն մոռնալու չե, վոր յերբ շահը խոսի, հիշողութիւնը կտկարանա և մարդս չկրնար յուր ըրած խոստումը հիշելու:

4. Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն. Կ. Յ. Ա. Ն. Բ.

Պատրիարքն այսոր պատարագ ըրավ Ղալաթիա, վորու յեկեղեցւոյն տոնախմբութեան ոըն եր:

Շատ մը գողեր ուխտավորներեն ստակ գողցան:

Գողերեն մին, վոր հայ եր, ձերբակալւեցավ: Քանի մը ազգայիններ հարց ու փորձ ըրին զինքը:

— Ուսկի՞ց առիւր այս յերկու մեջիսինն:

— Գանձանակեն առի:

— Ինչո՞ւ առիւր:

— Ի՞նչ կըլլա յեղեր առնելով:

— Գողութիւն յեղած կըլլա:

— Յես գող չեմ:

— Ինչո՞ւ առիւր և գրպանդ դրիր:

— Նախորդ թաղական խորհրդո անդամներեն եմ յես:

— Սուտ կխոսիս. դու բնավ թաղական խորհրդո անդամ յեղած չես, ի՞նչ ըսել կուզես:

— Սա ըսել կուզեմ, վոր թաղական խորհրդո անդամ մը կարող ե այդպիսի բան մը ընել առանց գող ըսվելու:

Պատասխանը գոհացուցիչ լինելով, մարդուն ճամբա տրվեցավ:

Ստույգ վիճակագրութեան մը նայելով՝ Պոլսո հայերն այսոր ունին յերեք հազար չորս հարյուր գինետուն, յերեք գրավաճառի խանութ, հազար յերկու հարյուր պարի դասատու, յերկու հազար զբոսարան, յերեք թանգարան, չորս հազար ծրար խաղի թուղթ, հինգ լրագիր:

Սամսոնեն կգրեն, թե կին մը ամսույս 15-ին դավակ մը բերած ե, վորուն կեսը մարդ և կեսը ձուկ ե յեղեր:

— Կեսը կտրելով տապակելու և ուտելու եյին...

Այս հրեշը ծնանելէն քանի մը ժամ յետքը մեռած ե:

Այս հրեշին ծնելուն վրա չեմ զարմանար, բայց այնչափ վաղ մեռնելուն վրա կխորհիմ:

— Ինչո՞ւ:

Անոր համար, թե՛ ինչպե՞ս կապրի ուրեմն մեր ազգային յերեսփոխանական ժողովը, վորուն մեկ քառորդը մարդ ե և յերեք քառորդը թութակ ե:

Պ. Նորայր հարուստ ազգայինի մը թերթ մը կղրկե յուր ֆրանսերենէ-հայերեն բառարանեն, զոր մաս առ մաս կհրատարակե:

— Սա ի՞նչ ե,— կպոռա հարուստ ազգայինը, այս բառարանն ի՞նչ ընեմ յես. ժամանակ ե հիմա ատանկ չնչին բաներու համար ստակ տալ. չեմ ուզեր, յետ դարձուցեք և ըսեք իրեն, վոր մեյ մ՛ալ ասանկ բաներ չղրկե ինձի:

Ահա, պարոն գրագիրը, քեզի ալ հատկապէս կ'աշտ-
վիրեմ, վոր յեթե իմ բացակայութեանս ինձի համար գիրք
կամ լրագիր բերելու ըլլան, չընդունես, ապա թե վոչ
կ'սորնդեմ գրեզ:

Ժամ մը կանցնի, ուրիշ մը կ'մտնե, վորսի շուն բե-
րելով հետը:

— Ինձի՞ համար բերիք այդ շունը:

— Այո՛, տեր:

— Ի՞նչպէս ե այդ շունն. աղե՞կ ե:

— Շատ աղեկ ցեղեն ե, աղնվական տոհմեն ե:

— Ի՞նչ կուզեք ատոր համար:

— Չորս վոսկի:

— Յերեք վոսկի տամ: Պարոն գրագիրը, սա շունն
առ ե տուն տար:

Յեւ մեր գրագետները դեռ չեն ուզեր համոզվիլ,
վոր մեր հարուստներն ամեն բանի ստակ կուտան բացի
լրագրներէ ե գրքերէ: Բացառութեանս կան, բայց այն-
չափ հազվագյուտ են, վոր արվեստահանդեսի մը զրկելու
համար պահած եմ զանոնք:

5. Թ Ա Տ Ր Ո Ն

Յես ալ այսոր համոզվեցա, վոր թատրոնը մեծ մար-
դերու դպրոց մ'ե:

Բայց մեծ մարդիկ ի՞նչ կուտանին այն դպրոցին մեջ:
Խնդիրը հոս ե:

Թող ուրիշները պնդեն, թե բարոյականութիւն կու-
տանին հոն. յես կը պնդեմ, վոր թեպէտ ե բարոյականու-
թեան դաս կը տրվի հոն, բայց աշակերտները մարմնա-
կազմութեան դաս կ'առնեն, վասն զի հանդիսատեսները
գերասանուհի մը ավիլի թեւերուն, պարանոցին, սրունք-
ներուն կը դարձունեն իրենց ուշն, քան թե անոր արտա-

սանած խոսքերուն. ե յեթե դերասանուհի թեւերն գեղե-
ցիկ գտնեն, կըսեն.— Շատ սքանչելի ներկայացում մ' եր:

Խեղճ հեղինակներ... կը կարծեն թե իրենց գործը
կը ծափահարվի... մինչդեռ շատ անգամ գերասանուհի
հեղինակն ե, վոր կը ծափահարվի...

Վորչափ ալ պնդեն ջերմեռանդ թատրոնասերներն,
թե թատրոնը բարոյական դպրոց մ' ե, չեն կարող խախտել
իմ համոզումըս, վոր ե՛ թե թատրոնն այսոր անդամազըն-
նութեան դպրոց մ' ե:

Կյանքիս մեջ չեմ հանդիպած հանդիսականի մը, վոր
թատերգութեան մը վերջին արարվածեն յետքը քովը նըս-
տողին ըսե:

— Ի՞նչ գեղեցիկ խոսքեր... ի՞նչ գաղափարներ ու
սիրուն կտորներ, ի՞նչ հետաքրքրական տեսարաններ:

Բայց կյանքիս մեջ չեմ տեսած բարեպաշտ թատրո-
նասեր մը, վոր թատրոնեն յեւթ ժամանակ ընկերին չըսե.

— Ի՞նչ գեղեցիկ դերասանուհի... ի՞նչ սիրուն աչեր,
ի՞նչ հետաքրքրական ծունկեր:

Արդ, իրավունք չունիմ պոռալու, թե գեղեցիկ դե-
րասանուհի մը սքանչելի պիյեսա մ' ե:

Մայրաքաղաքիս մեջ տիկին Հրաչյայի աչերուն վրա
նեյլի աշտաբա կ'են ավելի կխոսվի ե Հրաչիայի հայրն,
հեղինակ այդ պիյեսային, նեյլի աշտաբա կ'են հեղի-
նակեն ավելի ծանոթ ե թատերասերներու:

Դուք ալ այսպէս պիտի մտածեյիք, յեթե ակնատես
ըլլայիք այն իրարանցումին, վորով քանի մը տնորեններ
թաղե թաղ կը պտտին ազվոր գերասանուհիներ փրնա-
ռելու համար: Այս յեղանակով կարելի՞ յե միթե ծաղկե-
ցնել հայ թատրոնն, ուր գերասանուհիներն ազգային են,
ներկայացումներն ոտար...

6. Հ Ո Գ Ե Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Չորս ամիսն ի վեր հանձնաժողով մը կա Պոլսո մեջ, վորու պաշտոնն է Յերուսաղեմի պարտքերը բառնալ:

Այս հանձնաժողովը չորս ամսն ի վեր չորս գրագիր փոխեց. ահա այն միակ գործն, զոր տեսաւ չորս ամսու մեջ. յեթե ութ գրագիր փոխեր՝ ավելի մեծ գործ մը տեսած կըլլար:

Սույն հանձնաժողովո ատենապետն է այնպիսի մարդ մը, վոր վոչ ինքզինքը կճանաչէ և վոչ ղիմացինը...

Կը կարծւի, թե հանձնաժողով մ'ալ պիտի կազմվի այժմ հիշյալ հանձնաժողովը բառնալու համար:

Իսկ մենք կառաջարկենք, վոր հանձնաժողով մ'ալ կազմվի Յերուսաղեմի վանքը բառնալու համար. վասն զի քանի վոր վանքը մնա, պարտքն ալ պիտի մնա, և ազգն ալ ժամանակ չունի վանքերու պարտուց համար ահագին գումարներ վճարելու. յերեսուն հազար վոսկիով ազգը մեծ գործեր կարող է տեսնել:

Արհեստասիրաց ընկերությունն Մշո Ս. Առաքելոց վանուց մեջ յերկրագործական վարժարան մը պիտի բանա մոտերս:

Գիշ բացառությամբ վանքերն մինչև այսոր մեյ մեկ ծովաբաններ են, ուր արժանապատիւ միաբանները կուտեն, կխմեն և կպառկին:

Ուրախ ենք, վոր Արհեստասիրաց ընկերությունն այս վանքերեն մին առնելով՝ բարենպատակ գործի մը պիտի հատկացնէ զայն: Ուր եր, թե վանորեյից խորհուրդն մյուս վանքերն ալ միաբաններուն ձեռքն առնել և աշխարհականներուն վարձու տար, վորպես զի այդ վանքերն ալ քիչ մը ոգուտ քաղեր ազգը:

Միաբաններուն գալով անոնց համար անկեղանոց մը

շինելու յե տեղ մը, վոր յերթան մեջը պառկին և բնավ չենեն: Հերիք է այս չափ տարիներն ի վեր ազգին ծառայեցին, քիչ մ'ալ հանգիստ ընեն...:

7. Կ Ե Ն Յ Ա Ղ Ա Յ Ի Ն

Լիքի տասիոն և լիքի տասիոն (լիկվիդացիա):

Մայրաքաղաքիս մեջ չկա մի փողոց, ուր խանութի մը ճակատը ճերմակ լաթ մը քաշված չըլլա և վրան Լիքի-տասիոն գրված չըլլա... Ամեն մարդ գործը մաքրելու կաշխտի՝ 60% զեղչով ապրանքները ծախել խոստանալով. վոմանք 90% զեղչ կընեն. և յեթե թվաբանական ճշմարտությունը խաբեյության չափ դրած չըլլար, 110% զեղչ ալ պիտի ընեյին մեզ մեր պատվավոր վաճառականները:

Յեւ գիտե՞ք ինչ են այս լիքի տասիոններու պատճառները:

Կճանաչեմ մին, վոր ճամբորդության պատճառով լիքի տասիոն կընէ տասը տարիյն ի վեր:

Ուրիշ մը գործեն քաշվելու միտք ունենալուն համար յուր վաճառատան ճակատը լիքի տասիոն գրած է քան տարիյն ի վեր:

Ուրիշներն ալ մեյ մեկ պատճառ գտած են ժողովուրդ խաբելու:

Կարող եմ ըսել, թե միայն Բ. դրան վրա լիքի տասիոն չէ գրված: Լավագույն չե՞ր ըլլար, յեթե քաղաքապետությունն այդ լաթերը ժողվել տար և մի մեծ լաթ կարել տալով՝ անոր վրա վոսկեզոծ տառերով լիքի տասիոն դներ և այդ լաթն իբրև դրոշակ մայրաքաղաքիս դռներուն վրա պարգեր:

Տիկինն թ...ին լուր կը տրվի, թե սեպտեմբեր յերեքին յուր աղջիկը տեսնելու համար քանի մը տիկիներ աղջիկ-տեսի պիտի գան:

Տիկինն թ...իրար կանցնի և անմիջապես աղջիկը կը կանչե:

Աղջիկը վազելով կուգա:

— Գեղ տեսնեմ, աղջիկս, կըսե տիկինն թ... աղվորիկ մը հագվե՛, սըգվե՛:

— Ի՞նչ կա, մայրիկ:

— Քանի մը հյուրեր պիտի գան այսօր, անոնց առջև շատ մի՛ խնդար, վոր քաշել տված աղաներուդ տեղերը չերևան:

— Մայրի՛կ, դուն ալ միշտ աղաներս յերեսս կը զարնես. չորս աղա քաշելով ի՞նչ կըլլա յեղեր:

— Ձե, վո՛րդի, քուկին բարվոյդ համար կը խոսիմ կոր. թեքուդ մեջ մեյմեկ կտոր բամբակ թխմե, վոր գեր յերևաս:

— Իմին կազմա ի՞նչ ունի վոր... տձե՞ եմ...

Դուռը կը զարնեն:

— Յեկան, յեկան,—կը պոռա մայրն և դուռը բանալու կը վազե, աղջիկն ալ հագվելու:

— Ա՛ս ե տունը,—կը հարցունեն հյուրերը դռան առջև:

— Ա՛ս ե, աս,—կը պատասխանե տիկինն թ... ներս հրամայեցեք:

— Սխալմամբ ուրիշ տուն մը չմտնե՞նք:

— Ձե, չե, հոս պիտի գաք:

Հյուրերն, վորք յերեք տիկիներե կը բաղկանային, ներս կը մտնեն:

Պետք ե գիտնալ, վոր այս հյուրերն ընկերության մը անդամներ էին, վորք տունն տուն պտրտելով տիկիներե զրամական նվեր կը հավաքեյին իգական սեռին դաստիարակության համար:

— Բարի յեկաք, մաղաւներ,—կըսե տիկինն թ...

— Բարի տեսանք,—կը պատասխանեն յերեք հյուրերն, վորոնց մինն քիչ մը կը սրդոդե մաղաւ բառին վրա, կերևի թե դրմուսգեղ եր:

Աղջիկն, վոր աճապարանք հագված եր, սենյակեն ներս կը մտնե և հյուրերու ձեռները կը թոթվե:

— Աղջի՛կս, ձեռք չպագնե՞ս:

— Տեր ողորմյա, այդ սովորությունը չկա հիմա,—կը պատասխանեն հյուրերը:

— Ինչո՞ւ չկա, թող տվեք, վոր ամենուդ ալ ձեռները զատ-զատ պագնե, մեղա, բերանը չմաշիր ա...:

— Շատ լավ:

— Մենք մեր մեծերեն ինչ վոր տեսեր ենք նե, անանկ կընենք: Ձեռքես յեկածին չափ աշխատեցա, վոր աղջիկս կըթեմ. ֆրանսերեն ալ սորվեցուցի (աղջկանը դառնալով) աղջի՛կ, քիչ մը ֆրանսերեն խոսքեր չընես՝ մաղաւներուն հետ:

Հյուրերեն մին մաղաւ բառին վրա կես կանգուն վեր կը ցատկե նստած տեղեն:

— Բավական ձեռագործ ալ սորվեցուցի,—կը շարունակե տիկինն թ..., պարել ալ գիտե, յեթե կուզեք, պարեցեք հետը քիչ մը:

— Թող մնա այսօր, կը պատասխանե հյուրերեն մին և զրպանեն անդորրագիր մը կը քաշե, մատիտ մալ հանելով ծոցեն:

— Յեթե ուզեք, քիչ մը ֆրանսերեն խոսի...

— Շնորհակալ ենք... քանի՞ դահեկան գրենք, կը հարցնե հյուրերեն մին՝ մատիտն և անդորրագիրն ձեռքին մեջ բռնելով:

— Քանի դահեկա՞ն...

— Այո՛, ձեր կարողությանը համեմատ բան մը ըսեք:

— Ատոր խոսքը հորը հետ պիտի ըլլի:

— Հայրը ո՞ւր գտնենք. դուք գիտեք հարկավ, թե ինչ կրնաք տալ. ասիկա անանկ բան մ'է, վոր ամսե ամիս պիտի առնվի:

— Ամսե ամիս ինչո՞ւ առնվի, ասանկ գործի մը յեղնողը հարկավ առաջուց պատրաստած է յուր տալիք ստակը: Բայց յես ալ ձեզի բան մը հարցունեմ, այս ստակն վորու վոր պիտի տանք նե՝ ան ալ գոնե դրամագլուխ մը ունի՞:

— Ինչ կըսեք, տիկին, հազար վոսկիի մոտ դրամագլուխ ունի այսոր:

— Հազար՞ վոսկի...

— Այո՛:

— Իմ լսածս հազիվ հարյուր վոսկի ունի յեղեր:

— Սխալ է, տիկին:

— Քանի՞ տարեկան բան է սա, վոր հազար վոսկի ունենա:

— Հազիվ յերկու տարվան կա, տիկին:

— Զիս էլ ծաղրե՞ք կոր, մադամներ:

— Ծաղրելու ի՞նչ կա, տիկին:

— Ինձի ըսին, թե քառասունի մոտ է յեղեր, և մորուքին մեջ ճերմակ ալ ինկեր է:

— Ի՞նչ... մորուք... մեր ընկերությունը մորուք ալ ունի յեղե՞ր...

— Ձեր ընկերությունը...

— Հապա դուք վորո՞ւ համար կը խոսեյիք:

— Մեր փեսացուին համար չեյի՞ք խոսեր:

— Ներեցեք, տիկին, սխալմամբ հոս յեկած ենք... պ. Ի...եանի տունն ո՞ւր է:

— Մեր քովի տունն է:

— Թողությո՞ւն կընեք. մենք ընկերության մը համար դրամ հավաքելու յեկած ենք այսոր:

— Դուք ալ ներեցեք, յես ալ աղջիկ-տեսի համար հյուրերու կսպասեյի այսոր:

Հյուրերը կը բաժնվին տիկին Թ...ե, վոր պատուհանին առջև կանցնի կը նստի յուր բուն հյուրերը սպասելու:

Քանի մը ժամանակէ ի վեր մայրաքաղաքիս մեջ ջղային հիվանդություն մը յերևան յեկած է, և քիչ կնիկ կա, վոր այդ ախտին յենթակա չլինի:

Դեռ անցյալ շաբաթ եր, վոր փողոցե մը անցած ատեն ատիպեցա մեկէն ի մեկ կանգ առնել՝ տունն մը հետեյալ խոսքերը լսելով.

— Շո՛ւտ ըրեք, ջո՛ւր բերեք:

— Կարապե՛տ, դուն բժշկին վազե:

— Քացախը բերե՛ք:

— Լիմոնը բերնին մեջը սխմեցե՛ք:

— Թորո՞ս, դեղագործի՛ն վազե:

— Մարկո՞ս, ինչո՞ւ կայներ ես, քահանային գնա:

Վախնալով, վոր զիս հոն տեսնելով ժամկոչին վազցնել կուտան, քիչ մը հեռացա և փողոցին ծայրը սպասեցի սա գործին վախճանը տեսնելու համար:

Քանի մը վայրկենսն յերկար գլխարկով բժիշկ մը հիշյալ տունը մտավ: Ձայները դադրեցան: Յերեք վայրկյան ևս անցավ, և ահա տան սպասավորն տունեն յելավ ձեռքն ունենալով թուղթ մը, վոր հավանականաբար բժշկին տված դեղագիրն եր: Դեղագործության քիչ մը ծանոթություն ունենալով՝ սպասավորին մոտեցա և աղաչեցի, վոր դեղագիրն տեսնեմ: Սպասավորն հաճեցավ և թող տվավ, վոր կարգամ դեղագիրն մեջ... ահա կարգացածս.

«Ճերմակ գլխարկ մը,

Աջ կողմը սև փետուրներով զարդարված,

Ձախ կողմը պզտիկ թռչուն մը,

Առջևի կողմը ծաղիկ մը,
Յետևի կողմը խնձոր մը»:

(ստորագրութիւն) բժ. Գ. Ք.

Կյանքիս մեջ բնավ այսպիսի դեղագիր մը կարգացած չըլլալով հետաքրքրութիւնս փարատվելու տեղ ավելացավ: Հետաքրքրութիւնս իրավունք ունեւ ավելնալու, վասնզի գլխարկ մը, մանավանդ այդ տեսակ գլխարկ մը, վոր պարտեզե մը բնավ տարբերութիւն չունի, վոչ դեղահատի պէս կը կըլլվեր, վոչ վերեն կը խմվեր և վոչ վարեն, ուստի սպասեցի բժշկին, վոր դուրս յեղնելուն պէս մոտեցա իրեն և ներումս խնդրելով քաղաքավարութեամբ հարցուցի.

— Արդյոք կրնամ հարցունել, թե ով եր հիվանդը:

— Քսանամյա տիկին մը:

— Վտանգավոր ե հիվանդութիւնը:

— Վոչ... չնչին բան մը... արյունային գորութիւն մը... սանկ...

— Դեղ մը տվի՞ք:

— Այո՛... բայց ներեցեք, ավելի յերկար չեմ կարող խոսիլ, վասնզի հիվանդներ ունիմ նայելու, ըսավ և մեկնեցավ բժիշկը:

Նույն իրիկունը գործը կստուգեմ և կիմանամ, վոր այդ հիվանդ կինն որ մը առաջ յուր ամուսինեն գլխարկ կուզե և յերբ կը տեսնե, վոր ուզածը չե առնված, կորոչե, վոր ջղային հիվանդութիւն ունենա:

Ծ Ի Ծ Ա Ղ

«Ներկա գործս պիտի խոսի կենդանիներուն վրա, ի բաց առնելով միայն այն կենդանին, վորուն մարդ կըսեն տանիններորդ դարուս մեջ» — այսպէս ե բնորոշում իր այս գործը Հ. Պարոնյանը:

Սակայն Պարոնյանին զբաղեցնողը մարդկային թերութիւններն են իհարկե, և կենդանիների կողքին ու նրանց կերպարանքի տակ ընթերցողը տեսնում ե արատավոր մարդուն, մարդկային կենցաղի այլանդակ կողմերը: Ուրիշ խոսքով «Ծիծաղը» առականման հատվածների մի ժողովածու յե, վոր հետապնդում ե նույն նպատակն, ինչ վոր առհասարակ՝ առականը:

«Ծիծաղ»-ից տալիս ենք միայն յերեք հատված. —

1. «Մըջուկներուն բողոքագիրը» — դա ներկայացնում ե «Հայոց հարցը» Բերլինի դեսպանաժողովում 1878 թ. և ծաղրում Խրիմյան և Նար-բեյ պատգամավորների անպտուղ առաքելութիւնը:

2. «Նկատողութիւն» — բյուրոկրատիզմի տիպիկ նմուշ:

3. «Սոխն և սոխակը» — լրագրական մի որինակ:

Հատվածները տալիս ենք վորոշ կըճատումներով:

Հ. Հով.

ՄՐՋՅՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ

Մըջուկներն բողոքագիր մը մատուցանելով կենդանիներուն ավագաժողովին՝ կը գանգատին մեծ անիրավութեան մը դեմ, վոր կը գործվի, կըսեն, բնավ նկատողութեան չառնելով այն հալածումներն ու կոտորածներն, վոր

ըոնց առարկա կը լինեն, առաթուր կոխվելով շարունակ այն արարածներեն, վորք իրանց կոխած տեղը չեն նայիր: Բողոքարկուններն կը հայտնեն նաև, թե իրենք առաջին գաղթականներուն հետ յերեցած են յերկրիս վրա և իրենց գոյութիւնը պահած լինելով՝ իրավունք ունին հզոր կենդանիներուն համակրութեանը: Կը խնդրեն վերջապես, վոր իրենց բողոքն նկատողութեան առնվի և արժանն տնորին վի: Կաղաչեն միանգամայն ավագաժողովին, վոր բարեհաճի ընդունել իրենց խորին հարգանաց և մեծարանաց հավաստիքն, վորով կը մնան ամենախոնարհ ծառաներ ավագաժողովին ատենապետին:

Բողոքագիրն բավական կեղծավորութեամբ խմբագրված եր:—Ավագաժողովին գիվանն սույն բողոքը գիրն խնդրոց կարգը կանցունեն և քանի մը շաբաթ յետքը խընդիրն վիճաբանութեան կը դրվի: Չմոռնանք հիշելու, վոր ավագաժողովին ներկայանալու համար մըջուններուն կողմեն կը զրկվին յերկու պատգամավորներ, վորոնց արտոնութիւն կը տրվի դոնեն դուրս նստիլ աթոռի մը վրա և վիճաբանութեան վրա իրենց դիտողութիւններն, յեթե ունենան, ներկայացնել դոնապանին: Պատգամավորներն այս շնորհը կը հաղորդեն մըջուններուն: Ամեն կողմ ուրախութիւն, ցնծութիւն և բերկրութիւն: Ատենապետը կը հրավիրե ժողովականները կարգավ խոսք առնել և կարծիք հայտնել ներկայացված խնդրոյն վրա, զոր նախապես կամփոփե հետևյալ կերպով.

Ասեմապետ. — Ինչպէս իմացանք կարգացված բողոքագրեն մըջուններն իրենց հնութիւնն հիշելով կը խնդրեն վոր վերջ տրվի իրենց դեմ յեղած հալածումներուն և արտոնութիւն տրվի իրենց գիշակեր և ընտանի կամ արվեստագետ և հանճարեղ կենդանիներու պես ապրիլ, ուստի խոսք առնող յերեսփոխանները կը հրավիրվին հայտնել իրենց կարծիքն այս խնդրոյն նկատմամբ:

Փիղ. — Կարեւորութենէ զուրկ ասանկ խնդրո մը վրա, վոր կատակերգութեան նյութ միայն կրնա ըլլալ, կարծիք հայտնելն իմ արժանապատմութեանս կը դիպչի:

Ա. Պատգամաւոր. — (Առ դոնապանն) Ինչո՞ւ կգաչի արժանապատմութեանը:

Բ. Պատգամաւոր. — (Առ դոնապանն) Ի՞նչ իրավունք ունի մեր խնդիրը վիրավորելու:

Յեզն. — Մըջուններն այս բողոքագիրն իրենք իրենց մատուցանելու եյին և յեթե կարող եյին յերևելի կենդանիներու պես ապրիլ՝ անմիջապես սկսելու եյին անոնց պես կյանք վարել, ո՞վ կարգիլեր գիրենք:

Ա. Պատգ. — (Առ դոնապանն) Յեզն չըմբռնեց բողոքի իմաստն. յես աջակցութիւն խնդրելու յեկա:

Բ. Պատգ. — (Առ դոնապ.) Յես ալ վոտանավոր շինելու յեկա:

Փիղ. — Գիշակեր կենդանիներու պես ապրելու համար անոնց պես սիրտ, արիութիւն և դյուցազնութիւն ունենալու յե, մինչդեռ այս միջատներն ամեն ոք, ամեն տեղ, մանավանդ փողոցներու մեջ վոտնակոխ կըլլան վոտից ամաններու տակ:

Ա. Պատգ. — (Առ դոնապանն) Այսու ամենայնիվ մեր գոյութիւնն պահած ենք և շարունակ աշխատած մեր տեսակն աճեցնելու և բացմացնելու. մեր մեջ կին մը չորս ամսվան մեջ յոթը հաղար հավկիթ կածեն և կարծեմ տկարութեան նշան չեն այս յերևութիւնը:

Բ. Պատգ. — (Առ դոնապանն) Յեթե քաջալերութիւն գտնենք, կրնանք մեր կիներուն տասնչորս հաղար հավկիթ ածել տալ, սակայն ցավալի յե, վոր այս կետը բնավ ուշադրութեան չառնվիր անոր դյուցազնական նշանակութիւնն կը կորսվի և աշխարհիս ամենեն դյուրին բանը կը կարծվի:

Մեղր. — Շատ ծիծաղելի յե արդարև մըջուններուն

այս պահանջումն, կարծես թե ընկերություններ կազմելով մեղր շինած են:

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Ով մեզի չափ ընկերություններ կազմած ե:

Բ. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մանավանդ ո՞վ մեզի չափ ընկերություններ կործանած ե, նորեն շինած ե և վերստին քանդած ե. ըսել ե, թե ընկերություններուն ոգուտը ճանչցողներեն ենք:

Չերամ.—Ասանկ առաջարկություն մը բերելու համար գոնե մետաքսի նման բան մը պատրաստել գիտենային:

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մեր հնությունը բնավ կարևորություն չունի:

Սոխակ.—Գոնե գեղեցիկ ձայն մը ունենային:

Սիրամարգ.—Գոնե գեղեցկություն մը ունենային:

Չայներ.—Ծիծաղի քվե, ծիծաղի քվե...

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մեր գոյությունը պահած ենք... Ի՞նչ կըլլա, յեթե սոխակը մեզի համար յերգե քիչ մը, մեղուն մեղր տա մեզ, փիղն իր ուժովն ոգնե...

Չայներ.—Ծաղու քվե... քվե...

Յեզն.—Կը կրկնեմ քվե...

Չայներ.—Քվե, քվե, քվե...

Ասեռապետ.—Քանի վոր ամեն կողմե քվե կաղաղակեն, կստիպվիմ ժողովույն կամացը հնազանդիլ և խընդիրը քվեյի դնել սա բանաձևով. «Նկատելով, վոր մըջուններն առանց զգալու իրենց տկարությունը և ուրիշներուն հասնելու բարի նախանձով անանկ պահանջումներ կընեն, վոր ծաղը շարժելեն ուրիշ բանի չեն ծառայեր, ժողովս կորոշե մըջուններուն սույն առաջարկությանը վրա յերկու շաբաթ խնդալ»:

Փիղ.—Պայմանաժամը քիչ ե, յերկու տարի խնդալ:

Մեղու.—Տասը տարի ծիծաղիլ:

Յեզն.—Հարյուր տարի խնդալ:

Ասեռապետ.—Այս առաջարկությունները քվեյի կդնեմ:

Խնդիրը քվեյի դրվելով մեծամասնությամբ կորոշվի հիսուն տարի խնդալ: Պատգամավորները կը մեկնին ախուր և կուգան մըջուններուն ավետել, վոր այս ձեռնարկութենե բան մը չկորուսին, նամանավանդ մեծ շահ մը ըրին մըջուններուն մեծ կենդանիներուն ճանչցնելով:

ՆԿԱՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Գորտերու խորհուրդը ուսուցիչ պատրաստելու սահմանված վարժարանի մը ծրագիր կը խմբագրե և կը հանձնե զայն գորտերու գործիչ ժողովույն, վոր անմիջապես կը պատասխանե, թե նկատողության առնված ե...

Խորհուրդն ուրախութենե կերգի, քիչ մ'ալ կը պարե, վորովհետև շատուց ի վեր նկատողության առնված չեր ասանկ ծրագիր մը:

Մեկ յերկու ամիսներ կգլորին, կանցնին: Ի՞նչ փաստունի. չե՞ վոր նկատողության առնված ե: Բայց խորհուրդն անհամբեր ե, կփափագի գիտնալ, թե ինչ արդյունք ունեցավ այդ նկատողությունն. ուստի որ մը կներկայանա գործող ժողովույն և կը հարցունե.

— Ի՞նչ յեղավ մեր ծրագիրն:

— Վո՞ր ծրագիրն:

— Վարժապետանոցի ծրագիրը:

— Մենք անանկ բան չտեսանք: Դիվանադպրին հարցունենք, նայենք ինչ յեղեր ե այս ծրագիրն: Դուք քիչ մը նստեցեք:

Դիվանապետը կուգա:

— Այս գորտերուն ծրագիրն ո՞ւր ե:

— Հոս ե:

Դիվանապետը կերթա դիվանատուն, յերկու ժամվան մեջ գտնել կուտա ծրագիրն և վրայի փռիներն մաքրելով ներս կը տանի:

այս պահանջումն, կարծես թե ընկերություններ կազմելով մեղը շինած են:

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Ով մեզի չափ ընկերություններ կազմած է:

Բ. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մանավանդ ո՞վ մեզի չափ ընկերություններ կործանած է, նորեն շինած է և վերստին քանդած է. ըսել է, թե ընկերություններուն ոգուտը ճանչցողներեն ենք:

Ջերալդ.—Ասանկ առաջարկություն մը բերելու համար գոնե մետաքսի նման բան մը պատրաստել գիտենային:

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մեր հնությունը բնավ կարևորություն չունի:

Սոխակ.—Գոնե գեղեցիկ ձայն մը ունենային:

Սիրալնարգ.—Գոնե գեղեցկություն մը ունենային:

Չայներ.—Ծիծաղի քվե, ծիծաղի քվե...

Ա. Պասգ.—(Առ դռնապանն) Մեր գոյությունը պահած ենք... Ի՞նչ կըլլա, յեթե սոխակը մեզի համար յերգեքիչ մը, մեղուն մեղը տա մեզ, փիղն իր ուժովն ոգնե...

Չայներ.—Ծաղու քվե... քվե...

Յեզն.—Կը կըկենս քվե...

Չայներ.—Քվե, քվե, քվե...

Ասեռայես.—Քանի վոր ամեն կողմե քվե կաղաղակեն, կստիպվիմ ժողովույն կամացը հնազանդիլ և խընդիրը քվեյի դնել սա բանաձևով. «Նկատելով, վոր մըջյուններն առանց զգալու իրենց տկարությունը և ուրիշներուն հասնելու բարինախանձով անանկ պահանջումներ կընեն, վոր ծաղը շարժելեն ուրիշ բանի չեն ծառայեր, ժողովս կորոշե մըջյուններուն սույն առաջարկությանը վրա յերկու շաբաթ խնդալ»:

Փիղ.—Պայմանաժամը քիչ է, յերկու տարի խնդալ:

Մեղու.—Տասը տարի ծիծաղիլ:

Յեզն.—Հարյուր տարի խնդալ:

Ասեռայես.—Այս առաջարկությունները քվեյի կդնեմ: Խնդիրը քվեյի դրվելով մեծամասնությամբ կորոշվի հիսուն տարի խնդալ: Պատգամավորները կը մեկնին տխուր և կուգան մըջյուններուն ավետել, վոր այս ձեռնարկութենե բան մը չկորուսին, նամանավանդ մեծ շահ մը ըրին մըջյուններուն մեծ կենդանիներուն ճանչցնելով:

ՆԿԱՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Գորտերու խորհուրդը ուսուցիչ պատրաստելու սահմանված վարժարանի մը ծրագիր կը խմբագրե և կը հանձնե դայն գորտերու գործիչ ժողովույն, վոր անմիջապես կը պատասխանե, թե նկատողության առնված է...

Խորհուրդն ուրախութենե կերգի, քիչ մ'ալ կը պարե, վորովհետև շատուց ի վեր նկատողության առնված չեր ասանկ ծրագիր մը:

Մեկ յերկու ամիսներ կգլորին, կանցնին: Ի՞նչ փասունի. չե՞ վոր նկատողության առնված է: Բայց խորհուրդն անհամբեր է, կփափագի գիտնալ, թե ինչ արդյունք ունեցավ այդ նկատողությունն. ուստի որ մը կներկայանա գործող ժողովույն և կը հարցունե.

— Ի՞նչ յեղավ մեր ծրագիրն:

— Վո՞ր ծրագիրն:

— Վարժապետանոցի ծրագիրը:

— Մենք անանկ բան չտեսանք: Դիվանադպրին հարցունենք, նայենք ինչ յեղեր է այս ծրագիրն: Դուք քիչ մը նստեցեք:

Դիվանապետը կուգա:

— Այս գորտերուն ծրագիրն ո՞ւր է:

— Հոս է:

Դիվանապետը կերթա դիվանատուն, յերկու ժամվան մեջ գտնել կուտա ծրագիրն և վրայի փոշիներն մաքրելով ներս կը տանի:

— Ահա վասիկ ծրագիրն:

— Հրամեցեք, առեք ձեր ծրագիրն և վստահ յեղեք, վոր այստեղ բան մը չկորսվիր, առանց կասկածի կրնաք ուրիշ ծրագրեր ալ բերել հոս, յեթե ունիք:

— Մենք ծրագիրն յետ առնելու համար չեկանք հոս:

— Ի՞նչ բանի համար յեկաք ուրեմն:

— Հասկնալու համար, թե ինչ ըրիք այդ ծրագիրն:

— Ի՞նչ պիտի ընենք, յեղբայրներ, ձեր ծրագիրն խնամքով պահված ե գիվանադպրին քով: Ձեր ծրագիրն ուտելու չենք...

— Ատ ըսել չենք ուզեր:

— Ի՞նչ ըսել կուզեք հապա:

— Ի՞նչ վորոշում տրվեցավ այդ մասին:

— Վորոշում պիտի տրվեր այդ մասին:

— Ձեյի՞ք գիտեր...

— Դիվանադպիր, ի՞նչ վորոշում կա այդ մասին:

— Նկատողության առնված ե, — կատարաստանե գիվանադպիրն:

— Ուրեմն գործը մեզմե յեկած ե, կըսե գործողն, ինչպես կը լսեք, նկատողության առնված ե յեղեր: Գործերն հոս ուղղությամբ և կանոնավորությամբ կընթանան:

— Յե՞րբ դանք պատասխան առնելու:

— Իկոնոմոսին պիտի հանձնվի, կըսե դպիրն, և կրնաք ամիսե մը դիմել անոր՝ պատասխան ընդունելու համար: Խորհուրդն այս պատասխանն առնելով կը հեռանա և ամիս մը յետքը կը ներկայանա Իկոնոմոսին:

— Ծրագիր մը յեկա՞վ հոս:

— Քանի՞ տարեկան:

— Տարիքն ի՞նչ ե, ծրագիր մը չեկա՞վ հոս:

— Բա՞րձր հասակով:

— Ծրագիր մը տարիք, հասակ կունենա՞:

— Ինչո՞ւ չունենա, գո՛ւյն անգամ կունենա: Յես

ծրագիրներ ցույց տամ ձեզ, վոր քառասուն տարվան են և հոս կմնան. անանկ ծրագիրներ, վոր յերեք ու կես կանգուն բարձրություն ունին և փոշիներու մեջ թաղված մնալով անանկ սեղեր կամ դեղնցեր են, վոր ճանչցվելու համար մեծ նեղություն կը կրեն: Ատոր համար կը հարցունեմ, թե քանի՞ տարեկան ե ձեր ծրագիրն:

— Մերինը դեռ յերեք ամսու յե:

Կաթնակեր տղա մ'ե չըսե՞ք, դեռ շատ պզտիկ ե:

— Այո՛:

— Ի՞նչ կուզե այդ ծրագիրն:

— Վարժապետանոց մը, վորու մեջ գորտերեն վարժապետ պիտի հասնի:

— Շատ աղեկ խորհեր եք:

— Ընդունեցի՞ք անանկ ծրագիր մը:

— Դպիրեն կրնանք տեղեկանալ: Դպիր, ստացա՞նք անանկ ծրագիր մը:

— Այո՛, ստացանք, կը պատասխանե դպիրն:

— Այո՛ ստացանք, կը կրկնե Իկոնոմոսն:

— Ի՞նչ խորհեցաք ատոր վրա:

— Դպիր, ինչ խորհեցա անոր վրա. կը հարցնե Իկոնոմոսն:

— Նկատողության առնվեցավ, կը պատասխանե դպիրն:

— Նկատողության առնվեցավ կը կրկնե Իկոնոմոսն:

— Վորչա՞փ պիտի մնա նկատողության մեջ:

— Հարկ յեղածն կը խորհվի:

— Յե՞րբ:

— Պարտ ու պատշաճն կը տնորինվի:

— Քանի՞ որեն:

— Առաջին առթիվ:

— Յե՞րբ կը ներկայանա այդ առիթն:

— Առիթն կը հղվի ում անկ ե:

— Ձեմ հասկնար:
 — Ձայս կը հաղորդեմք ձեզ ի գիտություն:
 — Ի՞նչ ըսել ե ի գիտություն:
 — Յեվ կը խնդրեմք:
 — Ի՞նչ կը խնդրեմք:
 — Վոր ընդունիք մեր խորին հարգանաց հավաստիքն, վորով մնամք ի դիմաց Իկոնոմոսի ամենախոնարհ ծառայք:

ՍՈՒՆ ՅԵՎ ՍՈՒՍԿՆ

Ծիծաղ.— Հոս յեկուր Իպպոս, խնդալու արժանի դեպք մ'ալ յես պատմեմ քեզի:

Իպպոս.— Շատ աղեկ, պատմե՛:

Ծիծաղ.— Տղրուկն որ մը կհրատարակե յուր լրագրույն մեջ, թե սոխակն խելագարելով ինքզինքն գետի մեջ նետեր ե և խեղդվեր ե: Քանի մը շաբաթ յետքը այս խելագար և խեղդված սոխակն ինձի կը ներկայանա:

— Աս ի՞նչ ե, կըսեմ, դուն խելքդ փախուցած չե՞ս, ինքզինքդ գետ նետած չե՞ս, խեղդված չե՞ս:

— Ձե, վոչ խելքս փախուցած եմ և վոչ ալ մեռած:

— Հապա տղրուկն այդպե՞ս գրած եր...

— Վորո՞ւ հոգ, վորո՞ւ հոգ...

— Մարդեր կան, վոր քեզի վողջ առողջ ալ տեսնելու ըլլան, չպիտի հավատան, վոր դուն մեռած չես. վասն զի անոնք լրագրական լուրերուն մեծ հավատք կընծայեն: Բացի ասկե, կարելի յե վոր ձայնավորության համար քեզի պետք ունենան և զքեզ մեռած կարծելով ուրիշ մը կանչեն: Գնա տղրուկին, հասկցուր իրեն, թե վողջ ես և աղաչե, վոր այդ սխալն ուղղե:

Սոխակն տղրուկին կղիմե.

Սոխակ.— Ծառա յեմ, պարոն Տղրուկ:

Տղրուկ.— Բարի յեկար, կարծեմ բաժանորդ գրվիլ կուզես:

Սոխակ.— Վոչ, սխալ մը ուղղելու յեկա:

Տղրուկ.— Ի՞նչ սխալ:

Սոխակ.— Ինձի համար գրած եք, վոր գետին մեջ նետվեր, խեղդվեր ե:

Տղրուկ.— Այո՛, գրեցի:

Սոխակ.— Սխալ ե:

Տղրուկ.— Անկարելի յե, վոր սխալ ըլլա, յես լուրերս ստույգ աղբյուրներե կը քաղեմ. իմ տված լուրերուն մեջ սուտ չկա:

Սոխակ.— Բայց յես վողջ եմ:

Տղրուկ.— Ատ իմ գիտնալու բանս չե. դուն մեռած յես ինձի համար...

Սոխակ.— Սակայն իմ շահուս կը դաչիս, յեթե չուղդես այդ լուրն. յես ձայնավորությամբ կապրիմ. և յեթե չգիտնան, թե յես վողջ եմ, չեն կանչեր զիս:

Տղրուկ.— Վորո՞ւ փուլթ, յես չեմ կրնար իմ տված լուրս ուղղել և լրագրույս պատվույն փասել: Մանավանդ թե դուն բաժանորդ ալ չես ինձի:

Սոխակ.— Բայց...

Տղրուկ.— Բայց չկա, խնդիրն աս ե:

Սոխակ.— Բաժանորդ մը կը գրվիմ:

Տղրուկ.— Դուն իմ միտքս չհասկցար. յես ըսել կուզեմ, թե այնպիսի ձևով մը շտկենք աս լուրն, վոր վոչ քեզի փասե, վոչ ալ ինձի:

Սոխակ.— Հասկցա:

Տղրուկ.— Քանի՞ տարվան համար բաժանորդ պիտի գրվիք:

Սոխակ.— Մեկ տարվան համար:

Տղրուկ.— Շատ լավ. յես անանկ հողված մը կը գրեմ, վոր վոչ քեզի, վոչ ալ ինձի դաչի: Բաժանորդագինն կանխիկ ե:

Սոխակ.— Հրամանեցեք:

Տղրուկ.— Գնացեք և վաղը կը կարդաք. յես կուղղեմ այդ սխալն ինչպես պետքն ե ուղղել, յերբ բաժանորդագին մը միայն վճարե մեկը:

Հետեյալ որը Տգրուկին լրագրին մեջ սոխակը կը կարդա
սա տողերն. «Ասկէ առաջ հրատարակած եյինք, թե սո-
խակն գետի մը մեջ խեղդված է. վերջէն առնված արժա-
նահավատ լուրերէն բերկրությամբ կիմանանք, վոր այդ սո-
խակն հարութուն առեր և մայրաքաղաքս վերադարձեր է»:

Այս տողերուն վրա, սոխակն տգրուկին կը դիմէ:

Սոխակ.— Աս ի՞նչ ես ըրեր:

Տգրուկ.— Այնպիսի վարպետությամբ մը գրեցի, վոր
մեր յերկուքին շահերն պաշտպանվեցան:

Սոխակ.— Բայց այդ վարպետության հավատացող
չկա. ամենքն զիս մեռած կը կարծեն նորեն:

Տգրուկ.— Ի՞նչ ընեմ, ուրիշ կերպ կարելի չէ...

Սոխակ.— Ձե՞ս կրնար գրել, թե մեր առաջի տված
լուրն անհիմն է և թե սոխակն վոչ խելքը փախուցած է,
վոչ ալ գետի մեջ խեղդված:

Տգրուկ.— Անկարելի յէ. վերջէն ինձի մատի վրա
կառնեն: Սակայն ուրիշ կերպով կրնանք ուղղել այդ սխալն,
յեթե բաժանորդագիրն մ'ալ վճարեք:

Սոխակ.— Կը վճարեմ:

Տգրուկ.— Շատ լավ, յես ալ կը հրատարակեմ, վոր խելքն
փախուցած և խեղդված կենդանին սոխ մ'է յեղեր, վոր տպա-
գրական սխալմամբ սոխակ գրվեր է: Ասոր ըսելիք ունի՞ս:

Սոխակ.— Վոչ, բավական է վոր յես չխեղդվիմ. կուզե
սոխը խեղդվի, կուզե սխտորը խենթենա: Մնաք բարով:

Տգրուկ.— Յերթաք բարով:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Յ Ո Ի Ն

I ՊՐԱԿ.— 1) Հակոբ Պարոնյան (կենսագրական): 2) Մեծապատիվ մու-
րացիաններ: 3) Պտույտ մը Պոլսո թաղերու մեջ: II ՊՐԱԿ.— 1) Արեւելյան
ատամնարույժ: 2) Պաղատար աղբար: 3) Բաղաքավարության ֆուսները:
III ՊՐԱԿ.— 1) Ազգային ջոջեր: 2) Հոսոսի ձեռատետրը: 3) Ծիծաղ:

А. ПАРОНЯН.

Избрани. сочинения.

Выпуск III.

На армянском яз.